

Myšlenku zpracovat tuto příručku vyvolala jednak důležitost bibliografické práce samé, jednak vědomí o specifičnosti bibliografie literární vědy a současně o nejednotnosti různých bibliografických podniků větších i menších. Přitom nejde o nejednotnosti vyplývající snad z různého zaměření jednotlivých bibliografických podniků - zde většinou ani není jednotnost účelná -, nýbrž především z nepromyšleného, a tedy neúčelného technického provedení bibliografie. Je zcela na místě, že se sestavovatel bibliografie zamyslí nad cílem své práce a uvědomí si její zvláštnosti ve srovnání s obdobnými bibliografiemi a z tohoto srovnání vyvodí takové pracovní postupy (technické i redakční), které jsou vzhledem k jeho cíli nejučelnější. Zároveň je však třeba, aby viděl v úplnosti právě technickou stránku věci a nepodával na tomto poli zbytečně méně, než je žádoucí. Ostatně postup např. při excerpování materiálu může být vždy do značné míry týž a může počítat s co největší podrobností jednotlivých záznamů; a teprve při redakční práci s vyexcerpovaným materiálem, který si sám vynutí jistá hlediska zpracování - právě je-li s pochopením nazírán z hlediska potřeb speciální vědy -, lze provést uvážené definitivní rozhodnutí, jak o jeho utřídění, tak o šíři a konečné podobě příslušných záznamů (některé dílčí údaje vyloučit, jiné zaznamenávat popřípadě i způsobem neobvyklým apod.); této redakční práci bude původní jednotnost, promyšlená hned při zahájení excerpce, jen na prospěch, i když bude nakonec nutné provést v záznamech sebevětší změny.

V této příručce chceme načrtnout takový základ k speciální bibliografické práci, kterého by se dalo s prospěchem užít při jakémkoli druhu bibliografie z oblasti české literatury (belet-

rie a literární vědy). Vycházíme přitom z dosavadní praxe bibliografického oddělení Ústavu pro českou literaturu ČSAV. Přitom však znovu zvláště zdůrazňujeme, že vzorů zde uvedených nelze užít bezmyšlenkovitě jako samospasitelného receptu k mechanické výrobě bibliografií, a to ani v prvním stupni bibliografické práce, v excerpici. Jakákoli práce na každé speciální bibliografii týkající se jakéhokoli tématu, bude podmínována a určována specifickými zvláštnostmi danými literárněvědnou problematikou právě toho tématu i po stránce koncepční, i po stránce technické; tyto zvláštnosti nelze sebedméně podcenit, nýbrž naopak právě z nich je třeba vyjít - jen tak bude zpracovaná bibliografie dokonale plnit svou funkci. Čím vyšším stupněm bibliografické práce se tu pak budeme zabývat, tím méně budeme moci pracovat s ustálenými konkrétními vzory činiteli si nároky na obecnou platnost; na tomto poli bibliografické metodologie se budeme muset spokojit s obecnými formulacemi zásad, jejichž naplnění se dá uskutečnit nejrůznějšími cestami - tvůrčím úkolem bibliografa právě je, aby z povahy materiálu dovedl určit cestu nejúčelnější.

Druhým a ne podřadnějším motivem k této práci byla potřeba pomoci vysokoškolským studentům, kteří se ve své praxi jak studijní, tak později odborné a vědecké neobejdou bez předchozí přípravné práce bibliografické, která jim umožní dokonale a úplné seznámení s materiálem a takto umožněným poznáním doposud vykonané práce vytvoří jednu stránku, a ne nedůležitou, předpokladů dalšího vědeckého bádání. Je správné, že každý vysokoškolský posluchač začíná svou diplomovou práci bibliografií, a je škoda, že velká většina těchto bibliografií je neodborně zpracována. Nakonec také zůstane širší odborné veřejnosti neznáma,

ač by mohla prospět i pouhou registrací často neznámého materiálu. Jak je to neekonomické nejen ze stanoviska jednotlivce, který takovou práci podnikl, ale hlavně z hlediska vědního oboru samého, netřeba ani připomínat: po nějaké době bude stejnou práci podstupovat někdo jiný, zatímco jiné oblasti bibliografie zůstanou nepovšimnuty a budou marně čekat na svého bibliografa. A přece se stačí seznámit s několika hlavními bibliografickými zásadami a postupy, aby si i student začátečník vedl ve své práci odborně a její výsledky mohl popřípadě i publikovat. Přitom i ze stanoviska pedagogického může být taková práce prvním stupněm ve škole vědecké metodičnosti.

A konečně třetí motiv: Většina studentů samozřejmě nezůstane při bibliografii - jejich vědecký zájem je povede dál. Mají-li však zůstat vědeckými materialisty, nesmí zapomenout, že platnost a kvalita jejich vědeckých generalizací bude v neposlední řadě podmíněna znalostí úplného materiálu a výsledků práce předchůdců. Zůstane tedy bibliografie vždy jejich prvopočátečním východiskem a ne vždy ji budou mít připravenou předem někým jiným; proto bude nejen účelné, ale i metodicky prospěšné, budou-li všechny své výpisky a bibliografické záznamy zpracovávat od počátku jednotně a odborně, i když zdaleka ne v té šíři, jak zde bude předvedeno. I v tomto směru chce tedy tato práce posloužit.

Zásadně však této příručce nejde o to, aby podala historický pohled na vývoj bibliografie. Chce-li se čtenář poučit i po této stránce, odkazujeme ho k starším pracím L.J. Živného Rukověť bibliografie (vyšel pouze 1.díl, Nauka o popisu; 1924) a J. Drtiny Česká bibliografie (1944) a k nejnovějším Základům bibliografie (1966), redigovaným rovněž Drtinou. Novější práce

zahraniční uvádí a hodnotí P.N. Berkov v knize Bibliografičeskaja evristika (Moskva 1960). Přitom ovšem všechny tyto práce mají na mysli bibliografii obecnou, nikoli speciální, a proto se našeho tématu dotýkají jen obecně a okrajově.

Bibliografie obecná - bibliografie speciální